

M. 8908: 1-11.
ACC. NR. Frägelista M 78 B

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
Härad: Bräkne Adress: Brängsta
Socken: Asarum Berättat av
Uppteckningsår: 1943 Född år i

Uppteckningen rör Möbler, Bord

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ulna M. 78 B.

Skriv endast på denna sida!

M. 8908:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 1

Setan långt tillbaka i tiden har i varje bondgård, större eller mindre, alltid funnits ett stort matbord i storstugan. Om det än fanns något bord i de andra rummen i gården voro dessa dock aldrig så stora. Allt arbetsfolk som hade sitt arbete vid gården hade alltid födan på stället. Vid skörd och potatesflockning kunde ibland tretti personer finnas på en gård och dessa tog plats. Naturligtvis kunde ej alla få plats vid ett bord utan der fick ställas fram flera vid sådana tillfällen. Men även i vardagslag forbrades bra utrymme till allt folket vid måltiderna. Nästan som regel kan man säga att ett ordentligt bord hos bönderna var nära 2 alnar brett och 5 till 6 alnar långt på storbondeställen. Hos mindre bönder hade bordet samma bredd men voro blott 4 alnar långa. Hos torpare förekom ej på långt när så stora, vareken i bredd eller längd. Och hos de fattigaste kan man säga att före o under 1860 talet fanns mängder städes intet bord alls, utan de äto ur grytan!

M. 8908:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 2.

De nu omtalade bord voro i form ungefär som fig: 2 i fr: listan fastän foten var fäst och ej sammanhållen av kilar. Dessutom voro de försedda med ett par utdragslådor på varje sida och en utdragslåda vid ena ändan. Vid denna ända satt antingen bonden själv eller äldre drängen som alltid skär sönder brödkakorna i skivor till var och en som skulle spisa. Och i lådan hade han en eller två breda tunna, rätt långa knivar (= brödjungar) varmed brödet skars, samt en brynsten att vässa knivarna med. Bordet kallades här: Matbord - Stora matbordet! Någon gång hörides någon säga: Långbord... Men detta skedde sällan. Dessa bord målades ej utan skurades så att efter varje måltid så att skivorna blänkote vit. När skivorna viskats och torkats ute i köket lades de in i de ovann omtalade sidslådorna varifrån de togs fram och lades ut så många som befunno sig kring bordet när maten sattes fram. Knivar brukade var och en bestå sig själv. Tafflar brukades ej före 1880. Bostbruk förekom aldrig före 1880 utom i Norra Håka

M. 8908:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 3

Menså var Mor Elna i N. Hoka, en person som i alla händelser var hundra år före sin tid!

Vad häröran sagts om bordduk, avser vardagen. Vid gillen och fester nyttjades annan sed än om vardagarna. Och det är just vardagarnas sedvänjor jag nu omtalar.

Både före som efter 1860 förkom ofta ett slags bord som kallades: "slagbord". Ursprungligen funnos de blott på bordställen. Men efterhand som de blevo förslitna och söndriga kom de ut även bland de fattige. Mittskivan som var rätt smal låg på fyra ben och dessa voro mentill försatta med lister både längs och tvärs så att de skulle stå stadigt. Vid båda sidor om mittskivan hängde i hängjorda klumpiga gångjern sidoklaffar så breda att de nåckte nästan till golvet. När klaffen slogs upp vilade den på ett i mittskivans rarg med gångjern fastas stöd som låg intill stommen i mitten. Då bordet var nerfällt men vreds ut i vinkel då bordet slogs upp. Vid sådana bord brukades

M. 8908:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 4

och spisades vid kalas och festligheter! Ända fram på 1870 talet ansågs på landsbygden dessa bord som förmåna. Nu torde de ha försvunnit. Jag påminner mig ej ha sett något sådant under mina utfärder på många år.

Under min uppväxt, 1860 till 70 talets mitt, såg jag ofta på fattiga ställen både i Marum, Hellaryds o. Anyds skogsbygd ett slags låga bord, kallade: Bordstolar. De hade från början uppställt på bondställen där de hade minderåriga barn, som vid dessa låga bord fått äta sin mat. Efterhand som barnen växt upp eller borden blivit i någon grad defekta, hade de slutligen hamnat på de fattiges ställen där hela familjen intog sin måltid vid dessa låga bordstolar.

Om man tänker sig en oval av cirka 1 meters diameter på längden och 60 cm. diameter i bredden så ha vi sjundra skivans storlek. På mitten var denna avrigad och förenad med gångjärn så att ena halvan kunde fällas upp. Ena halvan var försedd med fyra ben av 45-47 cm. höjd

M. 8908:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 5

utan några trälistor emellan. Den andra halvorn hade i den rundade ändan bara två ben som förenades med två träslåor, den ena på mitten & den andra nästan nere vid ändarna. När alla benen stod i golvet var skivan utslagen och bildade bord. När halvorn med de två benen medelst sina gångjärn slogs upp så att båda halvorna lägo platt ovanpå varandra stod de två benen i värdet. Medelst sina båda träslåor utgjorde dessa ben då ett ryggstöd så att när man satte sig kunde man lägga ryggen mot de uppstående benen. Bensen utgjorde då stol! Deras namnet: Bordstol.

Den sista sådan jag sett var på 1890 talet, jag hälsobesök kom in hos torparen Råva-Emanuel på Tällemåla gårdens egor i Hellaryds socken.

Under 1870 talet började Präster, ståndspersoner och förmögare bönder i Karlshammns omnejd skaffa sig "rundbord" i två halvorn, vardera halvorn försedd med tre av vresig masurbjörk svarvade ben, med rök särg vid de mot varandra vridande

M. 8908:6.

sidorna. Men båda halvorna rundning var försedd med rund
säng som fänerades i Mahogany eller Valnöt. Skivan var ofta
av massiv björk. Men ofta av furu som då fänerades. Hela
bordet var polerat. Genom att sätta till en lös skiva som
med tappor stackes in i de båda halvorna kunde man få
betydlig storlek på bordsskivan. När endast båda halvorna
stodo sammansatta var diametern 1 meter a 1,20 meter.

Idéen kom här i orten från Östergrens verkstad i Karlshamn.
I städerna var denna bordstyp äldre. Men den spreds rätt
snart även på landsbygden, där bysnickarne snart tog
efter förebilden och själva tillverkade sådana så att under
1880-talet blev dessa bord allmänne hos både rika o fattiga.
Ännu finnes många sådana bord i bruk. Men de användes
ej till dagligt bruk så att arbetsfolket fingo sina mål-
tider o dessa utan de brukades blott då gäster ankom
på tillfälligt besök, samt vid storkalasen.

Samtidigt med de nu omtalade, blev ett annat slags

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 6.

M. 8908:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sit 7

rundbord tagna i bruk: Dessa voro också runda, men hade bara en grov svarvad pelare mitt under bordet. Denna pelare hade tre infällda fötter i sin nedra ända som strötade ut på tre håll så bordet stod rätt bastant. De kallades: "Divanbord". Pelare och fötter voro alltid massiva och ofta äro skivna, men ibland gjordes denna bara av fur och fanerades. Till dessa hörde ingen särg.

Borden, inklusive pelare o fötter polerades alltid.

Även denna bordstyp kom från Östergrens. Men bysarie karna tillagnade sig snart modellen. Dessa bord voro mera prydnadsnöbler ty man spisade ej vid dem. Nångång kunde hända då borden fick besök av en god vän att de både tog sig en toddy och ett parti kort vid dem, för det mesta stodo de bara till prydnad överdragna med en antingen helt vit eller en vit med röd bård värd drik.

Ungefär samtidigt med föregående. Eller kanske något år senare kom en annan bordstyp i väng på landsbygden

M. 8908:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 8

Även dessa hade skivan rund, någon gång oval. De voro mycket mindre än Divanbordet, men liksom desse försedd med pelare med tre fötter. Skivans diameter var cirka 40-45 cm. Höjden var ju lika för alla bord! Dess sista kallas för Fönsterbord! Och fings vanligen sin plats framför, eller vid sidan om något fönster. På skivan breddes en liten duk vars snibbar nått o jemnt räckte ut till bordskanten. Mitt på duken ställdes en liten blomsterkruka, oftast en Raketus vilka i denna vevan blev moderna på landet. Yordagligt bruk hade man både vita o kulörta dukar. Men om det fanns lik i gården lars allis vit vit duk som fick ligga kvar sålänge liket fanns ovan jord. Härav följer att var och en som egde fönsterbord måste väva både vita och kulörta fönsterbordsdukar, så att man hade tillgång till båda i fall onstendigheterna bar sig illa eller väl! som uttrycket lydde. Fönsterbordet voro i regel polerade men också bara betsad, antingen i Mahogny eller mörk Valnöt.

M. 8908:9.

Såväl fönsterbord som divanbord äro ännu mångestädes i bruk. Numera förekommer de mera hos Herodeskapofolk än hos bönder. Men för 40-50 år sen skulle om möjligt både rik & fattig skaffa sig dessa bord.

På slutet av 1870 talet och framåt skaffade torpare, husegare och andra fattiga ett slags små enkla billiga matbord, som efterträdare till de klumpige fjällborden med smal mitteleira och två breda sidoklaffar, sådana jag här ovan outalat. Den sista matbordstypen var avlångt fyrkantig. Båda 1 m. 20 cm lång 75 a 80 cm bred, med ett ben i varje hörn. Dessa voro fyrkantiga i öra ändan till något nedanför den 12 cm breda sängen. Derifrån minskade benens smänningom så att de ifrån att vara 3 a 3½ tum i öfra fyrkant, höllo endast 1½ tum i fyrkant nervid golvet.

Bärgen på ena långsidan var genombruten och här fanns en liten utdragslåda, vari knivar & skedar lades. Dessa bord polerades aldrig. Gjordes vanligen bara av furuträ

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 9

M. 8908:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 10

Målades nångång! men voro oftast omålade. En enkel
behandlig och billig möbel som också vann en väldig
omsättning. Housnickarne hade full säh att tillfreds-
ställa älgängen de första åren. Och de finnas så gott
som i varje stuga ännu. Om än de sista årtiondens
goda arbetsförtjenster tillätet gemene man att skaffa sig
moderna möbler av alla slag!

Hvad matordningsskicket beträffar, har detta i någon mån
framgått av texten: Hos bonderna sätth så många som fingo
plats vid stora Matbordet i storstugan. Vid vissa tider fanns
här ej plats för alla! Då fick man vid sidan om, men
med gångplats emellan ställas fram ett eller flera slagbord
varandra av dessa rymdes rätt många. Sjorna kunde då
estronomet var förlitet äta i köket. Vid skörd o potatis =
flockning då mesta folket behövdes undroek man ett ha
handverkare i gården såvida det ej gällde bygge efter
en brand. Handverkare voro alltis många, antingen

M. 8908: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 11

det var timmermän, skomakare eller skräddare. Mästaren,
två a tre gesäller o lika många lärlingar. Men man tog
som sagt helst dessa vid de tiden på själva jordbruket
ej behöve fullt så mycket arbetskraft.

Hos bondebönder och torpare förekom just ingen regelbunden
ordning i näring och ej heller vid måltiderna! De älskte
hade ju sin plats vid bordet. Ungarna fick stå rundt om
bordstolen och mindringar etc vid kökbordet eller vid en
provisorisk matdisk bestående av en avlyftad dörr som
lagts på tvänne aluslänga fallar sådant kunde dock ej
förekomma utan vid skörd och potatesplockning. Då sam-
lades ihop så mycket folk som möjligt. Då jag byggde åt
Joh. Jönsson, Torarp, Asarums s. n. hösten 1894 fanns där
i fjorton dagars tid under potatesplockningen 34-36 per-
soner tillbords varje middag och kväll. Frukost spicade
många av de i närheten boende förän de gingo fram till
arbetet. Der förbrödes både utrymmet och mat!